Metodologija pripreme i izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a

20.11.2014., Zadar

Pravni okvir

- Članci 42. - 44. Uredbe (EU) br. 1305/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005.
- Uredba (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i o utvrđivanju općih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo
- Uredba (EU) br. 1299/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o posebnim odredbama za potporu iz Europskog fonda za regionalni razvoj cilju „Europska teritorijalna suradnja”
- Nacionalni provedbeni propisi vezani uz implementaciju LEADER pristupa – Program RR 2014-2020 i prateći pravilnici za provedbu Mjere 19

CLLD

Community Led Local Development

(integrirani teritorijalni razvoj ruralnih područja vođen od lokalne zajednice)

Integrirani teritorijalni razvoj: ITI/CLLD

***Nova metodologija financiranja razvojnih projekata u EU/RH*:**

- **ITI - novi integrirajući instrument usmjeren na integrirane teritorijalne investicije izvan tradicionalnih administrativnih granica**
  - omogućuje državama članicama povlačenje sredstava iz nekoliko prioritetnih osi jednog ili više Operativnih programa

- **cilj: multidimenzionalni i međusektorski pristup**

- **CLLD (*Community Led Local Development*)- novi integrirajući instrument za provedbu teritorijalne strategije (LRS) – nositelji: LAG-ovi**
  - **potpora lokalnom razvoju na razini lokalne zajednice – glavni fond EAFRD / Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)**

Integrirani teritorijalni razvoj: ITI/CLLD

Horizontalni mehanizmi za teritorijalni razvoj – omogućavanje jednakih prilika

- Hrvatska ima jedinstveni sustav praćenja, ocjenjivanja i razvrstavanja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti

- **Indeks razvijenosti !**
  - Kompozitni pokazatelj sastavljen od nekoliko socio-ekonomskih pokazatelja
  - Jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se u 5 skupina - **PROBLEM kod LAG-ova – NE POSTOJI INDEX RAZVIJENOSTI NA RAZINI NASELJA**

- **Potpomognuta područja!**
  - Područje koje na temelju indeksa razvijenosti zaostaje za nacionalnim prosjekom i čiji razvoj treba dodatno poticati
  - Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave s indeksom razvijenosti ispod 75% u odnosu na nacionalni prosjek

CLLD

CLLD – Community-led Local Development – Lokalno vođen razvoj lokalne zajednice – alat za razvoj pod-regionalnih razina - komplementaran s drugim razvojnim potporama lokalnim razinama

- pokazuje da lokalne zajednice mogu poduzeti konkretne korake prema oblicima gospodarskog razvoja, koji su pametniji, više održivi i uključivi te skladu sa strategijom Europa 2020
- provodi se putem integriranih i multisektorskih strategija lokalnog razvoja dizajniranih na način da uvažavaju lokalne potrebe i potencijale, uključuje inovativne razvojne mogućnosti u lokalnom kontekstu, umrežavanje i suradnju.
- ***LAG-ovi nisu konkurencija lokalnim ili regionalnim vlastima, odnosno regionalnim razvojnim agencijama već djeluju u interakciji s njima u svrhu postizanja što boljih razvojnih rezultata – nositelji koordinacije provedbe PRR 2014-2020***
- ***Vodič za CLLD (HR): uskoro na web stranicama LMH + dodatna metodološka objašnjenja i podloge***

LAG 2014-2020

LAG 2014-2020

- LAG mora obuhvaćati ruralno područje s više od 10 000, a manje od 150 000 stanovnika
- LAG mora obuhvaćati jasno definirano i zemljopisno kontinuirano područje te stanovnike jednog ili više naselja, unutar najmanje pet jedinica lokalne samouprave, naselja, tj. jedinice lokalne samouprave, moraju biti međusobno izravno povezani bilo kopnom, morem ili vodom
- naselje u sklopu LAG-a ne smije imati više od 25 000 stanovnika, jedno naselje može pripadati isključivo jednom LAG-u,
  - *sve **JLS koje se nalaze u LAG-u**, preko svojih naselja u LAG-u, moraju imati fizičku teritorijalnu poveznicu s granicama na kopnu ili moru (sukladno prostornim planovima JLS) te pripadajuće **odluke predstavničkih tijela** (Gradskog ili Općinskog vijeća o osnivanju ili pristupanju u članstvo LAG-a s imenovanim predstavnicima JLS ili drugi dokument JLS sukladno statutu JLS)*
  - *u prijedlogu Pravilnika za provedbu Mjere 19.1 su navedena naselja koje ne mogu biti članovi LAG-a, ali druga **naselja unutar JLS, ako imaju manje od 25 000 stanovnika** mogu – **potrebna je odluka predstavničkog tijela JLS***

LAG 2014-2020

- sjedište LAG-a mora se nalaziti unutar područja koje obuhvaća LAG,
- u upravljačkoj strukturi LAG-a moraju sudjelovati:
  - predstavnici gospodarskog (trgovačka društva koja nisu u većinskom vlasništvu Republike Hrvatske, regionalne/područne i lokalne samouprave, zadruge, obrtnici, obiteljska poljoprivredna gospodarstva) i civilnog sektora (građani, udruge, zaklade, fondacije) s najmanje 50 posto zastupljenosti,
  - predstavnici izvršnog ili upravnog tijela jedinica lokalne samouprave kojoj pripadaju naselja LAG-a s najmanje 20 posto zastupljenosti,
  - žene s najmanje 30 posto zastupljenosti,
- članovi upravljačke strukture LAG-a moraju imati prebivalište i/ili biti registrirani i/ili imati podružnicu unutar područja koje obuhvaća LAG,
- LAG ne smije imati izrađenu LRS za razdoblje 2014 – 2020 (3) LAG u roku od 6 mjeseci od zaprimanja Odluke o odabiru LAG-a, mora u elektronskom obliku Agenciji za plaćanja dostaviti na uvid LRS za razdoblje 2014 – 2020.

Lokalna razvojna / CLLD strategija (LRS)

Teme:

- LR/CLLD S kao temeljni dokument za financiranje razvojnih projekata iz LEADER/CLLD mjere (19)
- Elementi izrade lokalne razvojne strategije

LR/CLLD strategija 2014-2020 obavezan sadržaj

1. opis područja koje strategija obuhvaća (uključujući površinu, broj jedinica lokalne samouprave i naselja, broj stanovnika)
2. analizu razvojnih potreba i potencijala područja, uključujući SWOT analizu
3. opis ciljeva LRS te integriranog i inovativnog karaktera LRS uključujući jasne i mjerljive pokazatelje za izlazne pokazatelje ili rezultate
4. opis uključenosti lokalnih dionika u izradu LRS
5. akcijski plan provedbe LRS
6. način monitoringa i evaluacije LRS
7. opis sposobnosti provedbe LRS
8. financijski plan

Opće napomene

Važne napomene:

- **LRS obuhvaća značajke i podatke za cjelokupno područje LAG-a** koji se sumiraju **obzirom na značajke svih JLS** LAG-a (**zbirni podaci**) – **prostor se sagledava kao jedinstvena cjelina** prema svojim komparativnim prednostima u odnosu na nacionalnu i regionalnu razinu
- Ne razmatraju se JLS prema zasebnim značajkama (izuzev u tabličnim prikazima) – **na razini JLS ističu se samo specifične komparacije koje ukazuju na različitosti unutar područja LAG-a** kao potpora projektima usklađenja različitosti jedinstvene prostorne cjeline, LAG-a
- **grafički prikaz područja LAG-a** *(stilizirana karta LAG-a s vidljivim granicama LAG-a i JLS unutar LAG-a s nazivima JLS – ne mora biti topografska kao u prijavnom dosjeu već prikaz cijelog LAG-a s granicama i JLS koje su u njemu + ako imate naselja bez cijele JLS – unijeti naziv JLS i značiti granice s imenima naselja*

1. Opis područja koje LAG obuhvaća
sadržaj poglavlja

- Opće zemljopisne značajke područja (površina i granice područja, reljefne i klimatske karakteristike, kulturna, povijesna, prirodna baština – Natura 2000, stanje društvene i komunalne infrastrukture)
- Gospodarske značajke područja (glavne gospodarske djelatnosti, stanje gospodarstva, tržište radne snage)
- Demografske i socijalne značajke područja (broj i gustoća stanovnika, demografska kretanja, obrazovna struktura stanovništva, školstvo i kultura)

1. Opis područja koje LAG obuhvaća

osnovne značajke područja sa statističkim pokazateljima obrađenim u smjeru isticanja komparativnih prednosti cjelokupnog područja

- **Zasniva se na činjenicama koje se mogu dokazati - KVANTITATIVNA OCJENA**

- **Iznimna važnost – izvori podataka moraju biti relevatni dokumenti ili informacije na upit relevantnih ustanova/institucija (pisani trag):**
- **Nacionalni izvori informacija/podataka (uklj. županijske razine):**
  - Državni zavod za statistiku (Popis stanovništva 2001, 2011; **Popis poljoprivrede 2003**; statistički ljetopisi i izvješća)
  - Ministarstva / registri,dokumenti, strategije, izvješća..... Index razvijenosti 2012 – MRRFEU, 27.12.2013.,
  - Nacionalne ustanove i institucije: HGK, HOK, Hrvatski savez zadruga, FINA, Porezna uprava, APPRRR, Savjetodavna služba, Državni zavod za zaštitu prirode, HCR, Hrvatske vode, Hrvatske šume i dr.
  - Stručne podloge / Strateški dokumenti nacionalnih institucija i organizacija uklj. JU za upravljanje zaštićenim područjima u RH

1. Opis područja koje LAG obuhvaća

- **Regionalni izvori podataka:**
  - Županijske razvojne strategije / Županijske razvojne agencije u slučaju službene objave obrađenih podataka – projekti, studije i sl. - navesti reference (izvor) u fusnoti
  - Županijski prostorni plan (važeći)
  - Podaci poduzeća i ustanova u vlasništvu regionalne samouprave
- **Lokalni izvori podataka:**
  - Prostorni plan JLS (važeći)
  - Strategije ili planovi ukupnog razvoja JLS
  - Stručne podloge za izradu strateških razvojnih dokumenata / Stručne studije
  - Podaci poduzeća i ustanova u vlasništvu JLS
- **Drugi izvori:** EU izvješća, EUROSTAT, Svjetska banka, UNDP, objavljene knjige i sl.

VAŽNO: U dodatku LRS na kraju dokumenta **poželjan je popis literature**, odnosno **izvor podataka**, u slučaju korištenja elektroničkih izvora - navesti izvor i web stranicu (sukladno pravilima za popis referenci i izvora, najbolje - Sustav navođenja Referenci Harvardskog Sveučilišta - *http://libweb.anglia.ac.uk/referencing/harvard.htm*)

1. Opis područja koje LAG obuhvaća

- Prikazi trebaju imati povezana 3 elementa:
  - činjenice (podaci, pokazatelji,indeksi i dr.)
  - kratku interpretaciju činjenica (značenje tih podatka, pokazatelja,indeksa dr.)
  - ocjenu, stav glede utjecaja na razvoj
- Ključno je dati OCJENU STANJA I POTREBA - osnova za utvrđivanje ciljeva, prioriteta, mjera i projekata.
  - izbjegavati prikaz samo tablica ili podataka bez kratke interpretacije i ocjene jer to su obično podaci koji "ništa ne kazuju“
  - izbjegavati DESKRIPCIJU, opisivanje pojedinosti, povijesti te podataka, tablica, grafikona,navođenje detalja i sl.
  - na kraju svake teme u poglavlju opis područja LAG-a - dati mali, kratki zaključak posebno voditi računa da teme/podpoglavlja po obuhvatu i sadržaju - budu izbalansirane, tako da se ne dogodi da prirodna obilježja budu nekoliko puta veća od gospodarstva

2. Analiza razvojnih potreba i potencijala

- Ona je sada **analiza razvojnih potreba i potencijala područja – novi pristup izradi SWOT analize -** predstavlja **kvalitativnu (opisu i utemeljenu) ocjenu** snaga i slabosti te prilika i prijetnji važnih za razvoj LAG-a u cjelini.

	Prednosti	Slabosti
Prilike	**Učvrstiti** koristiti prilike	**Smanjiti** koristiti prilike
Prijetnje	**Osigurati se** protiv budućih prijetnji	**Izbjegavati** izbjegavati zamke

2. Analiza razvojnih potreba i potencijala

- Točke navedene u analizi prednosti, slabosti, prilika i prijetnji trebale bi **jasno proizlaziti iz dokaza dobivenih iz dijagnoze područja – kvalitativna analiza**
- **usmjerene na specifične osobine** područja i ono **što ga čini različitim,** umjesto da se u njima samo navode brojne zajedničke osobine velikih sektora poput poljoprivrede ili ribarstva ili ciljnih skupina kao što su mladi ili žene – do sada su bile preopćenite
- Jednako toliko pažnje, ako ne i više, koliko se posvećuje opisivanju slabosti i prijetnji, trebalo bi posvetiti opisivanju prilika i „prednosti". **Strategija bi trebala biti usmjerena na budućnost, umjesto da bude obrambena.**
- Nema smisla navoditi popis želja za svaku potrebu iz kojeg nije vidljivo što je bitnije. Čak i u ovoj fazi važno je početi rangirati potrebe i potencijale te navesti koje su prioritetne.
- To **rangiranje i odabir prioriteta moraju biti utemeljeni na dokazima i trebali bi uzeti u obzir obrazložena stajališta lokalnih dionika**
- Lokalno partnerstvo mora **razlikovati između onoga što bi željelo postići i onoga što s dostupnim sredstvima i programima može postići.**

3. mjerljivi Ciljevi

- opis ciljeva LRS te integriranog i inovativnog karaktera LRS uključujući jasne i mjerljive pokazatelje za izlazne pokazatelje ili rezultate
  - Ciljevi, prioriteti, mjere LRS za područja LAG-a temeljeni na mogućnostima PRR 2014 – 2020
  - Opis mjera uključujući definiranje korisnika, kriterija prihvatljivosti
  - **Opis odabira projekata na razini LAG-a** (način odabira projekata – detaljan opis procedura za preporuku LAG-a – direktne provedbe putem 19.2, kriteriji, sastav tijela za odabir projekata.....)
  - Opis tema planiranih projekata suradnje i način odabira projekata suradnje (podmjera 19.3 – *svi LAG-ovi u zemlji i inozemstvu s kojima želite surađivati moraju imati isto uneseno u svoje strategije*)
  - Usklađenost sa nadređenim strateškim dokumentima (Županijske razvojne strategije, Program ruralnog razvoja 2014-2020)

3. mjerljivi Ciljevi

dugoročnog su karaktera, u okviru smjernica programa razvoja ruralnih područja nacionalne razine, ali s jasnim i urbano-ruralnim poveznicama (označiti ih 1. brojčanom razinom)

- Razvojni ciljevi moraju imati jasne **prioritetne mjere (odnosno aktivnosti)** i njihove ciljeve (označiti ih 2. brojčanom razinom) - mogu biti razrađene na **pripadajuće aktivnosti** (označiti ih 3. brojčanom razinom) kojima će se provoditi ali obvezno moraju imati očekivane rezultate koji se žele postići te ciljane skupine koje će u njih biti uključene – VAŽNO - MJERE NISU PROJEKTI – VEĆ OKVIR ZA PROVEDBU
- **Ciljevi** moraju biti **mjerljivi putem sustava indikatora provedbe aktivnosti** koji moraju biti razrađeni prema prioritetnim mjerama
- *Prioritetne mjere / aktivnosti nisu lista želja – one se temelje na stvarnim projektnim idejama, mogućnostima i potrebama područja*
- *Prije finalizacije prioritetnih mjera / aktivnosti – OBAVEZNA je izrada Baze projektnih ideja kojima se planira realizirati LRS (prikupljeni i analizirani projektni prijedlozi od svih sektorskih dionika kojima će se realizirati strategija – VAŽNA REALNA PROCJENA PROVEDIVOSTI)*
- **Ciljevi moraju biti usklađeni s ciljevima/prioritetima PRR 2014-2020**

- LAG-ovi mogu navesti i horizontalne strateške ciljeve koji se moraju uvažavati u provedbi svih prioritetnih aktivnosti (održivi razvoj, jednake mogućnosti, ICT, i dr.)

3. mjerljivi Ciljevi

Ciljevi SMART

1. specifični – jasno se navodi na što se strategija usmjerava i kojim sredstvima
2. mjerljivi – sadržavaju polazište za mjerenje i mjerljivi cilj, bilo da su izraženi u smislu količine ili u smislu kvalitete
3. ostvarljivi – tehnički su ostvarljivi u okviru predložene strategije
4. realni – u smislu osiguranih resursa, vremenskog okvira, veličine ciljnih skupina, itd.
5. vremenski ograničeni – sadržavaju vremensku skalu i datum do kojeg bi cilj trebao biti postignut

Uspostaviti hijerarhiju ciljeva

ne može se sve postići odjednom - zajednica mora zajednički odlučiti koji su najvažniji ciljevi te odabrati aktivnosti koje će najviše doprinijeti njihovom postizanju

3. mjerljivi Ciljevi

- **Opis odabira projekata na razini LAG-a** (način odabira projekata – detaljan opis procedura za preporuku LAG-a – direktne provedbe putem 19.2, kriteriji, sastav tijela za odabir projekata.....)

LAG mora uspostaviti:

- **Sustav i metodologiju javnog /transparentnog prikupljanja projektnih ideja**
- **Obradu projektnih ideja i administrativnu provjeru – postupak izdavanja Pisma potpore** *(bodovanje projektnih prijedloga – provjera usklađenosti s LRS, evaluacijska komisija, izvješćivanje, donošenje konačne odluke ....)*
- **Sustav bodovanja** projektnih ideja (tablica) i **Evaluacijska tijela** koja će osigurati nezavisne i stručne evaluacije
- **Postupak odlučivanja** o potporama LAG-a nakon odobrenja *(formulari, izvješća, praćenje i dr.)*
- **Odrediti načine izbjegavanja sukoba interesa** *(primjer: osoba koja predaje zahtjev isključena je iz procesa odlučivanja za vlastiti projektni prijedlog)*

4. opis uključenosti lokalnih dionika

- Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradu LRS i primjena načela „odozdo prema gore“ - **dokaz o istinskom dijalogu s lokalnim građanima i dijalogu među njima samima u svakoj ključnoj fazi oblikovanja strategije**
- Opis partnerstva – **dogovorite se o strukturi partnerstva i definirajte uloge**

VAŽNO u pripremi i provedbi (*povezano s poglavljem 7.*)

- neophodno je **oblikovati partnerstva koja odgovaraju realnostima lokalnog konteksta**
- pravna osoba treba predstavljati lokalne dionike koji su povezani sa strategijom,
- treba biti otvorena, transparentna te odgovarati kako lokalnim ljudima tako i onima koji osiguravaju financijska sredstva.
- točna ravnoteža između uključenih partnera i njihovih ovlasti u donošenju odluka ovisi o lokalnim okolnostima,
- ključna značajka CLLD-a je da **u partnerstvu ne bi trebala dominirati niti jedna javna ili privatna interesna skupina**.

5. akcijski plan provedbe LRS

- Tijek provedbe LRS na razini svake godine unutar programskog razdoblja 2014 – 2020
- Procjena broja projekata za vrijeme programskog razdoblja 2014 – 2020 – prema mjerama PRR

Sadržava **minimalno 4 ključne točke:**

1. Koje vrste aktivnosti
2. Tko će biti odgovoran za njihovu provedbu
3. Kada se trebaju provesti te kojim redoslijedom (npr. obuka prije pokretanja poduzeća)
4. Koliko će otprilike koštati

6. Monitoring i evaluacija

- Kako ćete provoditi nadzor i ocjenjivanje uspješnosti provedbe!!!
  - Opis praćenja provedbe LRS - alat - **jedinstven sofware za LAG-ove - ProgressLAG**
  - Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRS
  - Opis evaluacije LRS
    - Za provedbu praćenja strategije i njezino ocjenjivanje, LAG, općenito, mora:
      - uspostaviti **aktivnu bazu podataka o LAG-u**, odnosno, **bazu projektnih ideja za realizaciju aktivnosti LRS**, koja u sebi sadrži bazu podataka o stanju projekata s nositeljima, troškovima, stanju dokumentacije, izvora financiranja i apliciranja te same provedbe
    - LAG mora uspostaviti:
      - **Kvantitativni sustav indikatora uspješnosti provedbe LRS** koji su pripremljeni na razini utjecaja na realizaciju prioriteta (tablica) odnosno **indikatore praćenja** odabranih projekata za provedbu LRS
      - **pripremu i analizu raznih vrsta izvješća** (kvalitativnih i kvanititativnih, odnosno, narativnih i financijskih), te
      - mora **provesti sustav edukacije za provedbu samoanalize** i
      - **vanjske evaluacije** (*ex ante* evaluacija).

7. opis sposobnosti provedbe LRS

- ljudski kapaciteti za provedbu LRS – **detaljno definirati uloge i odgovornosti u provedbi**
- financijski kapaciteti za provedbu LRS
- iskustvo u provedbi LEADER pristupa u programskom razdoblju 2007 – 2013 (Mjera 202)
- iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER

8. financijski plan

- Financiranje rada LAG-a (izvori financiranja)
- Financiranje provedbe LRS
- Procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata
  - u *financijskom planu* trebalo bi navesti indikativne procjene o tome koliko će novca biti namijenjeno različitim vrstama aktivnosti
  - razlikovati izdatke za provedbu same strategije, suradnju i tekuće troškove te troškove vođenja
  - visina proračuna ovisi o potrebama područja i njegovoj veličini, prirodi strategije i postojanju drugih programa potpore
  - visina proračuna može ovisiti i o gospodarskim uvjetima područja
  - *iskustvo iz LEADER-a (EU) - pokazalo je da je najmanja visina proračuna za strategiju lokalnog razvoja iznosila otprilike 3 milijuna EUR javnih sredstava za čitavo razdoblje - s manjim proračunom teško je pokrenuti išta drugo do projekata vrlo malih razmjera i vrlo malih ulaganja te pokriti troškove vođenja strategije u predmetnom području!*

Preporuka:

Dodaci : Popis područja u mreži NATURA 2000, popis SPA i PSCI područja s pripadajućim površinama u svakoj JLS , sa kartom područja LAG-a (možete i za svaku JLS posebno ali nije neophodno)

- podatke tražiti od Državnog zavoda za zaštitu prirode (DZZP-a) preko direktnog kontakta:

01 / 55 02 924

Ili

- web sustava KATALOGA INFORMACIJA: http://www.dzzp.hr/katalog-informacija/k/katalog-informacija-drzavnog-zavoda-za-zastitu-prirode-144.html

Preporuka:

Dodatak: Popis literature prema autorima, godini izdanja, nazivu literature izdavaču, mjestu i godini izdanja; poredati po abecedi

- u slučaju korištenja literature ili izvora s interneta, navesti i web stranicu:

npr:

- Antolec, B. et al., Putevima Bana Josipa Jelačića, brošura,TZ Petrinja, Lekenik, Topusko, Grad Glina, TZ Sisačko-moslavačke županije
- Bučar, M. et al., 2010., Zrinska Gora - Regionalni park prirode zbornik radova, Petrinja,
- Buturac, L., 2004., Osam stoljeća Župe Gore, Ogranak Matice Hrvatske, Petrinja
- Common Agricultural Policy 2007.-2013., COUNCIL REGULATION (EC) No 1290/2005, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:209:0001:0025:EN:PDF
- CPA d.o.o., 2005., Prostorni plan uređenja Grada Petrinje, Zagreb
- MPRRR, Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.,Zagreb
- EC, Europa 2020, 2010., http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

HVALA NA POZORNOSTI!

Ms Bojana Markotić Krstinić dipl.ing.agr. IPMA/CMC
Glavni tajnik
Kurilovac 1, 47 280 Ozalj
tel:+385 47 731 400 (112), fax: +385 47 731 172
gsm: +385 91 4085 366 / +385 98 490 902
e-mail: bojana.markotic@gmail.com